

8.6.2011

Dnro 1814/2/08

Ratkaisija: Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Ulla-Maija Lindström

PÄÄTÖS PATENTTI- JA REKISTERIHALLITUKSEN MAKSUJA KOSKEVASSA ASIASSA

1

ASIAN VIREILLETULO

Patentti- ja rekisterihallituksen (PRH) suoritteiden maksullisuutta koskevan kanteluasian 23.5.2008 (dnro 15/4/06) tutkimisen yhteydessä havaitsin, että silloisen kauppaja- ja teollisuusministeriön asetuksissa (1433/2006 ja 201/2007) PRH:n maksullisista suoritteista ja asetuksiin perustuvissa maksutaulukoissa ei ollut huomioitu viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (julkisuuslain) muutosta 495/2005. Julkisuuslain muutetussa 34 §:n 1 momentissa on säädetty tilanteista, joissa asiakirjan antamisesta 9 §:ssä säädetyn yleisen tiedonsaantioikeuden nojalla ei peritä maksua. Näin on esimerkiksi silloin, kun julkinen sähköisesti talletettu asiakirja lähetetään tiedon pyytäjälle sähköpostitse.

Kauppaja- ja teollisuusministeriön edellä viitattujen maksuasetusten sekä voimassa olevan työ- ja elinkeinoministeriön asetuksen Patentti- ja rekisterihallituksen maksullisista suoritteista (1085/2009) sekä niiden maksutaulukoiden mukaan jäljennös tilinpäätösasiakirjasta on maksullinen. Maksu yhdeltä tilikaudelta oli aiemmin 10 euroa ja nyt 13 euroa. PRH:n menettely perii maksu myös sähköisesti toimitetuista tilinpäätösasiakirjoista perustuu näin ministeriön asetuksiin ja niiden maksutaulukoihin. Tämän vuoksi otin oman aloitteena tutkittavakseni, millä perusteella asetuksissa Patentti- ja rekisterihallituksen maksullisista suoritteista sekä niiden maksutaulukoissa ei ole huomioitu julkisuuslain edellä selostettua muutosta, jonka mukaisiksi maksuja koskevat asetukset, päätökset ja säännöt tulisi säätää viimeistään 1.10.2006.

2

SELVITYS

Kantelun johdosta hankittiin työ- ja elinkeinoministeriön ja oikeusministeriön lausunnot.

Työ- ja elinkeinoministeriön lausunnon 28.8.2008 mukaan mitä tulee julkisuuslain ja PRH:ta koskevan lainsäädännön ja erityisesti kaupparekisterisäätelyn suhteesta, todettakoon, että ennen julkisuuslakia voimassa olleiden yleisten asiakirjojen julkisuudesta annetun lain 14 §:n mukaan lakia ei sovellettu asiakirjoihin, joiden julkisuus poikkeuksineen oli lailla tai asetuksella täydellisesti järjestetty. Tältä osin oli ministeriössä pidetty selvänä, että kaupparekisteri osana yhteiskunnan perusrekisterijärjestelmää oli rinnastettavissa muun muassa väestöluetteloon, joka kyseisen lain perusteluiden mukaan mainittiin esimerkkinä täydellisesti järjestetyistä asiakirjoista, joihin ei sovellettu kysymyksessä ollutta lakia lainkaan. Tästä poiketen julkisuuslain säätely nykyisellään, mukaan lukien uusi maksuja koskeva 34 §:n säätely, ulottuu näihin asiakirjoihin ainakin toissijaisesti. Perusteluna maksusäännöksen muutokselle oli hallituksen esityksessä mainittu tarve varmistaa kustannusvastaavuuspe-

riaatteen soveltaminen asiakirjojen antamisessa.

Julkisuuslain muutoksen antamisen jälkeen muutoksen vaikutusta selvitettiin erikseen ministeriössä yhdessä PRH:n kanssa. Ministeriön ja PRH:n yhteinen näkemys oli, että muutos ei aiheuttanut asiallista muutosta aiemmin vallinneeseen tilanteeseen. Julkisuuslain tarkoitus on lain 3 §:n mukaan toteuttaa avoimuutta ja hyvää tiedonhallintatapaa viranomaisten toiminnassa sekä antaa yksilöille ja yhteisöille mahdollisuus valvoa julkisen vallan ja julkisten varojen käyttöä, muodostaa vapaasti mielipiteensä sekä vaikuttaa julkisen vallan käyttöön ja valvoa oikeuksiaan ja etujaan. Tarkkaan säännelty osin kansainvälisiin sopimuksiin perustuva teollisuus oikeuksien kirjaus tai elinkeinotoimintaa harjoittavien yhtiöiden rekisteröinti ei ministeriön käsityksen mukaan ole sellaista toimintaa, jota mainitussa kohdassa ensisijaisesti tarkoitetaan. Ylipäätään rekisterinpitoon ei liity tarvetta valvoa julkisen vallan ja varojen käyttöä ainakaan samalla tavalla kuin muuhun viranomaisen hallintotoimintaan.

PRH:n suoritteista perittävistä maksuista annettu laki (1032/1992) on erityislaki valtion viranomaisten suoritteista perittäviä maksuja koskevaan yleiseen valtion maksuperustelakiin (150/1992) nähden. Sama suhde on ministeriön käsityksen mukaan lailla myös julkisuuslain maksuja koskevaan sääntelyyn nähden, koska tästä poikkeavaa sääntelyä ei muutokseen liittynyt. Ministeriö katsoo, että julkisuuslain 34 §:n muutos ei edellyttänyt PRH:n suoritteista perittävien maksujen tarkastamista, koska PRH:n rekistereiden ja tiedostojen ylläpitämisestä säädettyt maksut perustuvat erityislain säännöksiin. Julkisuuslaki on yleislaki, joka sellaisenaan tulee sovellettavaksi PRH:n toimintaan hallintoviranomaisena, mutta erityislaila säädettyihin seikkoihin, kuten kaupparekisterin pitämiseen, soveltamisalansa ja tarkoituksensa perusteella vain toissijaisesti.

PRH on nettobudjetoitu virasto, jonka asiakkailtaan saamalla tuloilla on katettava kaikki kustannuksensa. Ainoastaan yhdistysrekisterin kustannuksia subventoidaan osittaisesti valtion budjetista. Nettobudjetointi toteutetaan PRH:n maksuja koskevan erityislain valtuutuksin siten, että laissa tarkemmin määritellyin kriteerein sen suoritteista perittävät maksut määritetään vastaamaan suoritetuotannosta, muun muassa rekistereiden ylläpidosta ja rekisteripalveluista, syntyvät kustannukset täysmääräisesti. Ministeriö vahvistaa asetuksellaan PRH:n esityksestä ja sen laskelmiin perustuen suoritteista perittävistä maksuista annettavan maksutaulukon. Valtiontalouden tarkastusviraston suorittaman vuosittaisen tarkastuksen yhteydessä käydään läpi PRH:n kustannusvastaavuuslaskennan periaatteet ja kustannusten kohdistaminen. Tilintarkastajilla ei ole ollut huomauttamista kustannuslaskennasta.

Todettakoon vielä, että PRH:n rekistereihin voi maksutta tutustua viraston toimitiloissa, jonne on järjestetty asianmukaiset asiakastilat ja laitteet tarkoitusta varten.

Oikeusministeriön lausunnon 10.12.2008 mukaan julkisuuslain 34 § sisältää yleiset säännökset viranomaisen asiakirjojen tai tietojen antamisesta perittävistä maksuista. Mainitun pykälän 1 momentissa säädetään siitä, milloin asiakirjan antamisesta julkisuuslain 9 ja 11 §:n nojalla ei peritä maksuja. Mainittuja säännöksiä ei kuitenkaan sovelleta tietojen luovuttamiseen kaupparekisteristä, koska tietojen luovuttamisesta tästä rekisteristä säädetään kaupparekisterilain (129/1979) 1 §:n 4 momentissa (834/1981). Sen mukaan jokaisella on oikeus saada tietoja kaupparekisteriin tehdyistä merkinnöistä ja ja siihen kuuluvista rekisteriviranomaisen tai pakallisiviranomaisen hallussa olevista asiakirjoista. Tämä säännös on erityissäännös julkisuuslakiin nähden.

Myös PRH:n asiakirjojen ja tietojen maksuperusteista on säädetty PRH:n suoritteista perittävistä maksuista annetussa laissa, jota sovelletaan erityissäännöksenä sekä julkisuuslain 34 §:ään että maksuperustelakiin sisältyvien säännösten sijasta.

3

RATKAISU

3.1

Oikeusohjeet

Sovellettavat oikeusohjeet ilmenevät tämän päätöksen liitteestä.

3.2

Viranomaisten suoritteiden maksusääntelyn perusteista

Perustuslain mukaan valtion viranomaisten virkatoimien ja muun toiminnan maksullisuuden sekä maksujen suuruuden yleisistä perusteista säädetään lailla. Perustuslain esitöissä (HE 1/1998 vp) todetaan, että lailla tulee säätää yleisesti siitä, millaisista virkatoimista, palveluista ja tavaroista maksuja voidaan periä tai millaiset suoritteet ovat kokonaan maksuttomia. Samoin lailla on säädettävä maksujen suuruuden määrittämisessä noudatettavista periaatteista, kuten omakustannusarvon tai liiketaloudellisten perusteiden noudattamisesta. Säännös koskee kaikkia valtion virastoja ja laitoksia, valtion liikelaitokset mukaan lukien. Valtion suoritteiden maksullisuuden ja maksujen suuruuden yleisistä perusteista säädetään valtion maksuperustelaissa (150/1992). Laki on luonteeltaan yleislaki.

Valtion maksuperustelain mukaan jos muualla lailla tai laissa olevan valtuutuksen nojalla annetaan tästä laista poikkeavia säännöksiä, niitä noudatetaan tämän lain sijasta. Valtion maksuperustelaissa määritellään valtion viranomaisen suoritteet, joilla tarkoitetaan virkatoimia, valtion tuottamia tavaroita ja palveluita sekä muuta toimintaa, sekä julkisoikeudelliset suoritteet, joilla tarkoitetaan valtion viranomaisen suoritteita, joiden kysyntä perustuu lakiin tai asetukseen ja jonka tuottamiseen viranomaisella on tosiasiallinen yksinoikeus. Laissa säädetään myös maksullisista ja maksuttomista suoritteista, julkisoikeudellisista suoritteista perittävistä hinnoista sekä muiden suoritteiden hinnoista. Lisäksi laissa säädetään toimivallasta maksuista päätettäessä, maksujen perinnästä ja määrittämisestä sekä maksua koskevasta muutoksenhausta.

Valtion maksuperustelain mukaan asianomainen ministeriö päättää, mitkä ministeriön ja hallinnonalan muiden viranomaisten suoritteet tai suoriteryhmät ovat maksullisia ja mistä suoritteesta tai suoriteryhmästä maksu määrätään omakustannusarvon perusteella sekä mitkä suoritteet hinnoitellaan liiketaloudellisin perustein. Ministeriö päättää myös kiinteistä maksuista sekä mistä suoritteesta tai suoriteryhmästä sekä millä perusteella ja miten maksu voidaan määrätä suoritteiden omakustannusarvosta poiketen.

Laissa Patentti- ja rekisterihallituksen suoritteista perittävistä maksuista määritellään Patentti- ja rekisterihallituksen suoritteet, julkisoikeudelliset suoritteet, suoriteryhmät ja suoriteryhmäkohtainen kustannusvastaavuus. Laissa säädetään julkisoikeudellisista suoritteista perittävistä maksuista, muiden suoritteiden hinnoista ja ministeriön toimivallasta. Lain mukaan muiden kuin julkisoikeudellisten suoritteiden hinnoista päätetään liiketaloudellisin perustein.

Mainitun lain mukaan kauppa- ja teollisuusministeriön, nykyisin työ- ja elinkeinoministeriön, toimivaltaan kuuluu päättää noudattaen mitä valtion maksuperustelaissa säädetään, mitkä PRH:n suoritteet tai suoriteryhmät ovat maksullisia ja mistä suoritteesta tai suoriteryhmästä maksu määrätään omakustannusarvon, mistä suoriteryhmäkohtaisen kustannusvastaavuuden perusteella ja mistä liiketalou-

dellisin perustein. Ministeriö päättää myös kiinteistä maksuista ja siitä, millä perusteella maksun suuruus voidaan määrätä suoritteen omakustannusarvoa alempana tai jättää kokonaan perimättä.

Julkisuuslain 34 §:ssä säädetään maksuista. *Pykälän 1, 2 ja 3 momentissa ovat erityissäännökset, jotka toteuttavat julkisuusperiaatteen mukaista yleistä tiedonsaantioikeutta ja asianosaisen tiedonsaantioikeutta.* Lain esitöiden mukaan (HE 20/2005 vp) näiden säännösten sijoittamista julkisuuslakiin puoltaa näiden tiedonsaantioikeuksien merkittävyyden lisäksi se, että julkisuuslain soveltamisala on kattavampi kuin maksuja julkishallinnossa keskeisesti määrittelevän maksuperustelain soveltamisala ja kuntalain soveltamisala. Nykyistä tarkempien *erityissäännösten* ottaminen julkisuuslakiin näyttää olevan välttämätöntä, koska käytännössä on ilmennyt, että maksuja on osittain määritelty suuremmiksi kuin julkisuuslakia säädettäessä edellytettiin.

Esitöiden mukaan julkisuuslain tavoitteiden toteuttamiseksi ehdotetaan, että pykälään otetaan *julkisuusperiaatteen mukaisen lain 9 §:ssä säädetyn yleisen tiedonsaantioikeuden sekä asianosaiselle 11 §:ssä säädetyn tiedonsaantioikeuden toteuttamisessa perittäviä maksuja koskevat erityissäännökset.* Ehdotetut *erityissäännökset* koskevat tiedon antamista paitsi kokonaan julkisesta asiakirjasta, myös tiedon antamista asiakirjan julkisesta osasta. Oikeus saada tietoja asiakirjan julkisesta osasta liittyy kiinteästi perustuslain 12 §:ään, jonka mukaan tiedonsaantioikeutta voidaan rajoittaa vain välttämättömistä syistä. Tämän mukaisesti julkisuuslain 10 §:ssä säädetään, että tieto asiakirjan julkisesta osasta on annettava, jos se käy päinsä ilman asiakirjan salassa pidettävien tietojen paljastumista.

Esitöissä todetaan, että myös asianosaisen tiedonsaantioikeuteen kuuluvien asiakirjojen antamiseen sovelletaan *ehdotettuja erityissääntöksiä.* Tämä tiedonsaantioikeus voi koskea myös salassa pidettäviä tietoja. Asianosaisjulkisuus liittyy kiinteästi perustuslain 21 §:ssä säädettyyn oikeuteen oikeusturvaan, minkä vuoksi on asianmukaista, että myös tämän tiedonsaantioikeuden toteuttamiseen liittyvät maksut ovat kohtuullisia.

Esitöiden mukaan ehdotetut säännökset merkitsevät, että tiedon antamisesta muissa kuin lain 9 ja 11 §:ssä tarkoitetuissa tilanteissa perittävät maksut määräytyvät edelleenkin muun lainsäädännön mukaan. *Julkisuuslain erityissääntelyn* ulkopuolelle jäävät siten maksujen periminen niissä tilanteissa, joissa viranomainen luovuttaa salassa pidettäviä tietoja julkisuuslain 26–30 §:n mukaisesti taikka joissa tietoaineistoja tuotetaan pyynnöstä (21 §).

Esitöiden mukaan pykälän ehdotettu 1 ja 2 momentti sääntelevät niitä tilanteita, joissa asiakirjasta annetaan tietoja suullisesti, antamalla se viranomaisen luona luettavaksi tai lähettämällä asiakirja sähköpostin välityksellä. Ehdotetussa 3 ja 4 momentissa säädetään maksullisuudesta ja sovellettavista maksun määräytymisperusteista silloin, kun asiakirjasta annetaan kopio tai tuloste.

Esitöissä todetaan, että pykälän 1 momentti koskee tiedon antamista asiakirjasta suullisesti samoin kuin tilanteita, joissa asiakirja annetaan viranomaisen luona luettavaksi tai jäljennettäväksi tai joissa sähköisesti talletettu asiakirja lähetetään sähköpostitse sitä pyytävälle tai joissa asiakirjan antaminen kuuluu viranomaisen neuvonta-, kuulemis-, ja tiedotusvelvollisuuden piiriin. Kaikissa näissä tilanteissa tiedon saaminen asiakirjasta on pääsäännön mukaan maksutonta. Säännöstä pidetään tarpeellisena julkisuuslainsäädännön tavoitteiden vuoksi.

Pykälän 2 momentissa on puolestaan säännökset niistä tilanteista, joissa maksu voidaan periä, kun tieto asiakirjasta annetaan suullisesti, antamalla asiakirja viranomaisen luona luettavaksi tai lähettä-

mällä se sähköpostin välityksellä ja kun asiakirja ei ole yksilöitävissä ja löydettävissä viranomaisen käytössä olevan asiakirjaluokittelun ja asiakirjan tunnusteen avulla taikka sähköisesti ylläpidetystä rekisteristä sen hakutoimintojen avulla. Tällaisissa tilanteissa voidaan periä asiakirjan esille hakemisesta aiheutuneet kustannukset. Kysymys on pyynnöistä, joissa asiakirja yksilöidään sellaisella tavalla, että se ei ole viranomaisen käytössä olevien hakumenetelmien ja asiakirjaluokittelujen avulla välittömästi löydettävissä, vaan joissa asiakirjan esille hakeminen edellyttää pyydettyjen asiakirjojen seulomista ja asiakirjakohtaista tarkastelua. Tällaisissa asiakirjapyyntöissä asiakirjat yksilöidään usein käyttämällä sellaista kriteeriä, joka ei ole merkityksellinen viranomaisen tehtävien hoidon kannalta ja joka sen vuoksi ei ole käytössä viranomaisen asiakirjahallinnossa ja asiakirjojen luokittelussa.

Vielä esitöiden mukaan edellä kuvatuissa tilanteissa voi tulkinnanvaraiseksi tulla jo se, onko tiedonsaantipyynnöksi yksilöity sillä tavalla kuin julkisuuslain 14 §:ssä edellytetään. Julkisuuslain tavoitteiden toteutumisen kannalta on kuitenkin pidettävä tarkoituksenmukaisempaan, että asiakirjan yksilöintivaatimusta koskevaa säännöstä tulkitaan tiedonsaantioikeutta edistävällä tavalla ja että erityisiä toimenpiteitä vaativat tiedonsaantipyynnöt käsitellään, tieto asiakirjasta annetaan ja siitä peritään kustannuksia vastaava maksu.

Eduskunnan hallintovaliokunta totesi mietinnössään (HE 9/2005 vp) tältä osin, että tiedon esille hakemisesta aiheutuvien kustannusten perimisessä, niin kuin koko asiakirjahallinnossa, lähtökohtana tulee olla julkisuusperiaatteen ja hyvän hallinnon toteutuminen. Voi kuitenkin tulla sellaisia asiakirjapyyntötilanteita, joissa asiakirjan tai tiedon hakeminen vaatii viranomaiselta epätavallisen suurta työpanosta. Valiokunta pitää ehdotettua sääntelyä tarkoituksenmukaisena, mutta katsoi, että sitä on tietyiltä osin aiheellista täsmentää. Valiokunnan esityksen mukaisesti momenttiin lisättiin virke ”kun on pyydetty asiakirjaa, joka ei 13 §:n 1 momentissa tarkoitettulla tavalla ole yksilöitävissä ja löydettävissä”.

Julkisuuslain 34 §:n 3 momentti koskee tiedon antamista *kopiona ja tulosteena*. Sen mukaan tiedon antamisesta yleisen tiedonsaantioikeuden ja asianosaisen tiedonsaantioikeuden nojalla kopiona tai tulosteena peritään maksu, joka vastaa tiedon antamisesta viranomaiselle aiheutuvien kustannusten määrää, jollei laissa toisin säädetä. Maksun perusteena on tällöin lain esitöiden mukaan valtion maksuperustelain 7 §:n 2 momentti, jonka mukaan suoritteesta perittävä hinta määrätään niin, että se vastaa suoritteen omakustannusarvoa.

Julkisuuslain muuttamisesta annetun lain 495/2005 voimaantulosäännöksen mukaan lain 34 §:ssä tarkoitettuja maksuja koskevat asetukset, päätökset ja säännöt oli saatettava tämän lain mukaisiksi vuoden kuluessa lain voimaantulosta, eli 1.10.2006.

Kaupparekisterilain mukaan kaupparekisteriin tehdyistä merkinnöistä ja siihen kuuluvista rekisteriviranomaisen hallussa olevista asiakirjoista on jokaisella oikeus saada tietoja.

Työ- ja elinkeinoministeriön Patentti- ja rekisterihallituksen suoritteita koskevan asetuksen mukaan kaupparekisteriasiat ovat maksullisia julkisoikeudellisia suoritteita. Asetuksen mukaan 4 §:ssä säädetään liiketaloudellisista suoritteista. Pykälän 1 momentin 4 ja 5 kohdan mukaan Patentti- ja rekisterihallituksen suoritteista annettussa laissa tarkoitettuja liiketaloudellisiin perustein hinnoiteltuja suoritteita ovat muun ohella jäljenteet sekä rekisteri- ja tietohallintapalvelut. Pykälän 2 momentin mukaan viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 34 §:n 2 momentissa tarkoitettua tiedon esille hakemisesta sekä saman lain 34 §:n 3 momentissa tarkoitettujen kopioiden ja tulosteiden antamisesta perittävistä maksuista päättää Patentti- ja rekisterihallitus ottaen huomioon, mitä viran-

omaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 34 §:ssä säädetään.

Asetuksen liitteenä olevan maksutaulukon 10 §:ssä määrätään kaupparekisteriasioiden maksuista. Otteet, todistukset ja jäljennökset sekä tilinpäätösasiakirjat (yksi tilikausi) maksavat 13 euroa. Puhe- ja kirjalliset PRH:lta varmistetun tiedon mukaan sähköisesti tilatuista tilinpäätösasiakirjoista peritään maksuasetuksen 4 §:n 1 momentin 5 kohdan nojalla liiketaloudellisen perusteella hinnoiteltu 13 euron maksu rekisteri- ja tietokantapalvelusta.

3.3

Arviointi

Työ- ja elinkeinoministeriön sekä oikeusministeriön lausuntojen mukaan Patentti- ja rekisterihallituksen suoritteista perittävistä maksuista annettu laki on erityislaki valtion maksuperustelakiin ja julkisuuslakiin nähden. Viimeksi mainitut lait ovat yleislakeja. Lausunnoissa katsotaan, että julkisuuslain 34 §:n yleiset säännökset viranomaisen asiakirjojen antamisesta perittävistä maksuista eivät tule sovellettavaksi PRH:n suoritteista perittäviin maksuihin, koska PRH:n rekistereiden ja tiedostojen ylläpitämisestä säädetty maksu perustuu erityislain säännöksiin.

Näissä lausunnoissa esitettyjen näkemysten johdosta totean seuraavan.

Julkisuuslain muuttamisesta annetun lain 495/2005 esitöiden mukaan asiakirjan antamisesta perittävistä maksuista koskevien säännösten tarkoituksena on varmistaa kustannusvastaavuusperiaatteen soveltaminen annettaessa tietoja julkisuusperiaatteen mukaisesti. Säännöksillä pyritään myös siihen, etteivät maksut muodostuisi kohtuuttomiksi ja että maksukäytännöt saadaan yhteneviksi. Esitöiden mukaan *maksuja koskevat erityissäännökset*, jotka toteuttavat julkisuusperiaatteen mukaista yleistä tiedonsaantioikeutta ja asianosaisen tiedonsaantioikeutta, sijoitettiin julkisuuslakiin, koska sen soveltamisala on kattavampi kuin valtion maksuperustelain ja kuntalain soveltamisala.

Esitöiden mukaan julkisuuslain 34 §:n 1, 2 ja 3 momentin *erityissäännösten* perusteena on perustuslain 12 §:ssä säädetty julkisuusperiaate, jonka mukaan viranomaisen hallussa olevat asiakirjat ja muut tallenteet ovat julkisia, jollei julkisuutta ole välttämättömien syiden vuoksi lailla erikseen rajoitettu. Asianosaisen tiedonsaantioikeus puolestaan liittyy kiinteästi perustuslain 21 §:ssä säädettyyn oikeusturvaan. Esitöiden mukaan tiedon antamisesta muissa kuin näissä tilanteissa perittävät maksut määräytyvät muun lainsäädännön mukaan.

Julkisuuslain 34 §:n 1, 2 ja 3 momentin säännökset ovat siis esitöidensä perusteella tarkoitettu *erityissäännöksiksi* julkisuuslain 9 ja 11 §:ään perustuvia tietopyyntöjä koskevissa maksuissa. Lain 34 §:n 6 momentissa on nimenomaisesti todettu, että ”tietojen antamisesta asiakirjasta tämän lain nojalla *muissa* kuin 9 ja 11 §:ssä tarkoitetuissa tapauksissa peritään maksu noudattaen, mitä *valtion maksuperustelaissa* tai *muussa laissa* säädetään tai *kuntalain* nojalla päätetään”.

Tällä sääntelyllä siis myös kunnat on veloitettu saattamaan kaikkien viranomaisten maksut julkisuuslain 9 ja 11 §:n tilanteissa lain 34 §:n mukaisiksi. Olisi epätyydyttävää ja epä johdonmukaista, että tästä huolimatta jonkun valtion viranomaisen maksut määräytyisivät julkisuuslain 34 §:stä poikkeavalla tavalla korkeammiksi.

Patentti- ja rekisterihallituksen suoritteista perittävistä maksuista annetussa laissa säädetään PRH:n suoritteista perittävistä maksuista. Tässä laissa säädetään muun ohella julkisoikeudellisista suoritteista perittävistä maksuista.

teista perittävistä maksuista, muiden suoritteiden hinnoista ja ministeriön toimivallasta sekä viranomaisen toimivallasta. Laissa ei kuitenkaan ole nimenomaisesti säädetty yleisen tiedonsaantioikeuden (julkisuuslain 9 §) tai asianosaisen tiedonsaantioikeuden (julkisuuslain 11 §) toteuttamisessa perittävistä maksuista. Julkisuuslain maksuja koskevan lainmuutoksen esitöissä puolestaan on nimenomaisesti todettu, että näissä tilanteissa maksut määräytyvät julkisuuslain 34 §:n erityissäännösten mukaan. Tämä ilmenee pykälän 6 momentista.

Ministeriön PRH:n suoritteiden maksullisuutta koskevan asetuksen mukaan kaupparekisteriasiat ovat maksullisia julkisoikeudellisia suoritteita. Asetuksen 4 §:n 1 momentin mukaan PRH hinnoittelee liikeloudellisin perustein muun ohella jäljenteet sekä rekisteri- ja tietokantapalvelut. Pykälän 2 momentin mukaan PRH päättää julkisuuslain 34 §:n 2 momentissa tarkoitettusta tiedon esille hakemisesta sekä 34 §:n 3 momentissa tarkoitettusta kopioiden ja tulosteiden antamisesta perittävistä maksuista ottaen huomioon mitä lain 34 §:ssä säädetään. Asetuksen liitteenä olevan maksutaulukon mukaan tilinpäätösasiakirjoista perittävä maksu on 13 euroa. Puhelimitse saadun tiedon mukaan tämä maksu peritään myös tiedon antamisesta sähköisesti.

Julkisuuslain 34 §:n 1 momentissa säädetään maksuttomista tiedonantotavoista silloin, kun asiakirja on julkinen tai se annetaan asianosaiselle. Maksuttomiin tiedonantotapoihin kuuluu muun ohella sähköisen asiakirjan lähettäminen tiedon pyytäjälle. Julkisuuslain 34 §:n 2 momentissa säädetään, milloin maksu 1 momentin tilanteissa voidaan kuitenkin periä. Vain silloin, kun pyydettyä asiakirjaa ei ole yksilöity riittävästi siten, että viranomainen voi selvittää, mitä asiakirjaa pyyntö koskee, peritään tiedon esille hakemisesta aiheutuneita kustannuksia vastaava maksu. Julkisuuslain 34 §:n 3 momentin mukaan julkisesta asiakirjasta tai asianosaisen tiedonsaantioikeuteen perustuen tiedon antamisesta kopiona tai tulosteena peritään maksu, joka vastaa tiedon antamisesta viranomaiselle aiheutuvien kustannusten määrää, jollei alhaisemmasta hinnasta erikseen toisin säädetä.

Edellä todetun perusteella asetuksen liitteen mukaisen maksun periminen myös sähköisesti toimituista tilinpäätösasiakirjoista on ristiriidassa julkisuuslain 34 §:n 1 momentin kanssa. En pidä hyväksyttävänä sitä, että asetuksessa säädetyllä tavalla julkisuuslain 34 §:stä sovelletaan vain sen maksullisia suoritteita koskevia 2 ja 3 momenttia, mutta ei pykälän 1 momentin säännöstä maksuttomista tiedonsaantitavoista. Lisäksi julkisuuslain 34 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa voidaan periä vain tiedon hakemisesta tai asiakirjan antamisesta viranomaiselle aiheutuvien kustannusten määrää vastaava maksu. Perittävä hinta on määrättävä siten, että se vastaa suoritteen omakustannusarvoa. Kiinnitän huomiota näiden erityissäännösten tarkoitukseen varmistaa, että maksujen määrittämisessä noudatetaan asianmukaisia maksuperusteita. Käsitykseni mukaan näissä erityissäännösten sääntelemissä tilanteissa maksu ei PRH:n asetuksessa säädetyllä tavalla voi määräytyä liikeloudellisin perustein.

4

TOIMENPITEET

Saatan edellä esittämäni käsitykset julkisuuslain maksuja koskevien erityissäännösten soveltamisesta myös PRH:n suoritteista perittäviin maksuihin TEM:n tietoon lähettämällä sille jäljennöksen päätöksestäni. Lähetän jäljennöksen päätöksestäni myös asiassa lausunnon antaneelle oikeusministeriölle. Lisäksi lähetän tämän päätökseni PRH:lle tiedoksi.

Pyydän TEM:iä ilmoittamaan minulle 31.12.2011 mennessä, mihin toimenpiteisiin nämä käsitykseni ovat antaneet aihetta.

LIITE

Päätökseen 1814/2/08 liittyvät oikeusohjeet

Perustuslaki (731/1999)

Perustuslain 2 §:ssä säädetään muun ohella oikeusvaltioperiaatteesta. Pykälän 3 momentin mukaan julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin. Kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia.

Perustuslain 12 §:ssä säädetään julkisuudesta. Pykälän 2 momentin mukaan viranomaisen hallussa olevat asiakirjat ja muut tallenteet ovat julkisia, jollei niiden julkisuutta ole välttämättömien syiden vuoksi lailla erikseen rajoitettu. Jokaisella on oikeus saada tieto julkisesta asiakirjasta ja tallenteesta.

Perustuslain 21 §:ssä säädetään oikeusturvasta. Pykälän 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. Pykälän 2 momentin mukaan käsittelyn julkisuus sekä oikeus tulla kuulluksi, saada perusteltu päätös ja hakea muutosta samoin kuin muut oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja hyvän hallinnon takeet turvataan lailla.

Perustuslain 81 §:ssä säädetään valtion veroista ja maksuista. Pykälän 2 momentin mukaan valtion viranomaisten virkatoimien, palvelujen ja muun toiminnan maksullisuuden sekä maksujen suuruuden yleisistä perusteista säädetään lailla.

Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettu laki (julkisuuslaki) (621/1999)

Julkisuuslain 1 §:ssä säädetään julkisuusperiaatteesta. Pykälän 1 momentin mukaan viranomaisten asiakirjat ovat julkisia, jollei tässä tai muussa laissa erikseen toisin säädetä.

Julkisuuslain 2 §:ssä säädetään lain soveltamisalasta. Pykälän mukaan tässä laissa säädetään oikeudesta saada tieto viranomaisten julkisista asiakirjoista sekä viranomaisessa toimivan vaitiolovelvollisuudesta, asiakirjojen salassapidosta ja muista tietojen saantia koskevista yleisten ja yksityisten etujen suojaamiseksi välttämättömistä rajoituksista samoin kuin viranomaisten velvollisuuksista tämän lain tarkoituksen toteuttamiseksi.

Julkisuuslain 3 §:ssä säädetään lain tarkoituksesta. Pykälän mukaan tässä laissa säädettyjen tiedonsaantioikeuksien ja viranomaisten velvollisuuksien tarkoituksena on toteuttaa avoimuutta ja hyvää tiedonhallintatapaa viranomaisten toiminnassa sekä antaa yksilöille ja yhteisöille mahdollisuus valvoa julkisen vallan ja julkisten varojen käyttöä, muodostaa vapaasti mielipiteensä sekä vaikuttaa julkisen vallan käyttöön ja valvoa oikeuksiaan ja etujaan.

Julkisuuslain 4 §:ssä säädetään viranomaisista. Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan viranomaisella tarkoitetaan tässä laissa valtion hallintoviranomaisia sekä muita valtion virastoja ja laitoksia.

Julkisuuslain 5 §:ssä säädetään viranomaisen asiakirjasta. Pykälän 1 momentin mukaan asiakirjalla

tarkoitetaan tässä laissa kirjallisen ja kuvallisen esityksen lisäksi sellaista käyttönsä vuoksi yhteen kuuluviksi tarkoitetuista merkeistä muodostuvaa tiettyä kohdetta tai asiaa koskevaa viestiä, joka on saatavissa selville vain automaattisen tietojenkäsittelyn tai äänen- ja kuvantoistolaitteiden taikka muiden apuvälineiden avulla. Pykälän 2 momentin mukaan viranomaisen asiakirjalla tarkoitetaan viranomaisen hallussa olevaa asiakirjaa, jonka viranomainen tai sen palveluksessa oleva on laatinut taikka joka on toimitettu viranomaiselle asian käsittelyä varten tai muuten sen toimialaan tai tehtäviin kuuluvassa asiassa.

Julkisuuslain 9 §:ssä säädetään tiedonsaannista julkisesta asiakirjasta. Pykälän 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus saada tieto viranomaisen asiakirjasta, joka on julkinen.

Julkisuuslain 11 §:ssä säädetään asianosaisen oikeudesta tiedonsaantiin. Pykälän 1 momentin mukaan hakijalla, valittajalla sekä muulla, jonka oikeutta, etua tai velvollisuutta asia koskee (asianosainen), on oikeus saada asiaa käsittelevältä tai käsitelleeltä viranomaiselta tieto muunkin kuin julkisen asiakirjan sisällöstä, joka voi tai on voinut vaikuttaa hänen asiansa käsittelyyn.

Julkisuuslain 13 §:ssä säädetään asiakirjan pyytämisestä. Pykälän 1 momentin mukaan pyyntö saada tieto viranomaisen asiakirjan sisällöstä on yksilöitävä riittävästi siten, että viranomainen voi selvittää, mitä asiakirjaa pyyntö koskee. Tiedon pyytäjää on diaarin ja muiden hakemistojen avulla avustettava yksilöimään asiakirja, josta hän haluaa tiedon. Tiedon pyytäjän ei tarvitse selvittää henkilöllisyytään eikä perustella pyyntöään, ellei tämä ole tarpeen viranomaiselle säädetyn harkintavallan käyttämiseksi tai sen selvittämiseksi, onko pyytäjällä oikeus saada tieto asiakirjan sisällöstä.

Julkisuuslain 17 §:ssä säädetään tiedonsaantioikeuksien huomioon ottamisesta päätöksenteossa. Pykälän 1 momentin mukaan viranomainen on tämän lain mukaisia päätöksiä tehdessään ja muutoinkin tehtäviään hoitaessaan velvollinen huolehtimaan siitä, että tietojen saamista viranomaisen toiminnasta ei lain 1 ja 3 § huomioon ottaen rajoiteta ilman asiallista ja laissa säädettyä perustetta eikä enempää kuin suojattavan edun vuoksi on tarpeellista ja että tiedon pyytäjää kohdellaan tasapuolisesti.

Julkisuuslain muuttamisesta annetulla lailla 495/2005 muutettiin muun ohella lain 34 §:ää. Pykälän 1 momentin mukaan asiakirjan antamisesta 9 ja 11 §:n nojalla ei peritä maksua, kun 1) asiakirjasta annetaan tietoja suullisesti, 2) asiakirja annetaan viranomaisen luona luettavaksi tai jäljennettäväksi, 3) julkinen sähköisesti talletettu asiakirja lähetetään tiedon pyytäjälle sähköpostitse, 4) sähköisesti talletettu asiakirja lähetetään asianosaiselle sähköpostitse, 5) pyydetyn asiakirjan antaminen kuuluu viranomaisen neuvonta-, kuulemis- tai tiedotusvelvoitteen piiriin.

Pykälän 2 momentin mukaan edellä 1 momentin 1–4 kohdassa tarkoitetuissa tapauksissa tiedon esille hakemisesta aiheutuneita kustannuksia vastaava maksu peritään kuitenkin silloin, kun on pyydetty asiakirjaa, joka ei 13 §:n 1 momentissa tarkoitettulla tavalla ole yksilöitävissä ja löydettävissä viranomaisen tämän lain mukaisesti pitämästä asiakirjarekisteristä siinä käytettävän asiakirjaluokittelun eikä asiakirjan tunnisteiden avulla taikka sähköisesti ylläpidetystä rekisteristä sen hakutoimintojen avulla.

Pykälän 3 momentin mukaan tiedon antamisesta 9 ja 11 §:n nojalla kopiona tai tulosteena peritään maksu, joka vastaa tiedon antamisesta viranomaiselle aiheutuvien kustannusten määrää, jollei tätä alhaisemmasta maksusta erikseen toisin säädetä tai kuntalain (365/1995) nojalla päätetä. Maksu määrätään ja peritään siten kuin kuntalain nojalla päätetään tai valtion maksuperustelain 7 §:n 2 mo-

mentissa tarkoitettusta suoritteesta säädetään.

Pykälän 4 momentin mukaan kopion tai tulosteen hinnoittelussa 3 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa voidaan soveltaa sivukohtaista tai muuta yksikkökohtaista keskihintaa, joka voidaan määrittellä erikseen tavanomaisia asiakirjapyyntöjä ja erikseen erityisiä toimenpiteitä vaativia asiakirjapyyntöjä varten. Tavanomaisena asiakirjapyyntönä pidetään sellaisen muun kuin 2 momentissa tarkoitettun asiakirjan antamista, joka on kokonaan julkinen tai josta salassa pidettävät osat ovat vaivatta poistettavissa. Perittävän maksun perusteeksi laskettaviin kustannuksiin ei valtion maksuperustelain 1 ja 10 §:ssä tarkoitettujen viranomaisten maksuja määriteltäessä lueta asiakirjan esille hakemisesta ja salassa pidettävien osien poistamisesta aiheutuvia kustannuksia kysymyksen ollessa tavanomaisesta asiakirjapyyntöstä.

Pykälän 5 momentin mukaan edellä 4 §:ssä tarkoitettujen viranomaisten on määriteltävä ennakolta kopion ja tulosteen antamisesta 3 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa perittävät maksut ja julkaisutava ne yleisessä tietoverkossa, jollei julkaisemista ole pidettävä ilmeisen tarpeettomana.

Pykälän 6 momentin mukaan tietojen antamisesta asiakirjasta tämän lain nojalla muissa kuin 9 ja 11 §:ssä tarkoitetuissa tapauksissa peritään maksu noudattaen, mitä valtion maksuperustelaisissa tai muussa laissa säädetään tai kuntalain nojalla päätetään. Sellaiset 4 §:ssä tarkoitettut viranomaiset, joita kuntalaki tai valtion maksuperustelaki eivät koske, voivat maksuja määritellössään soveltaa valtion maksuperustelaisissa säädettyjä maksuperusteita, jollei laissa toisin säädetä.

Laki 495/2005 tuli voimaan 1 päivänä lokakuuta 2005. Sen 34 §:ssä tarkoitettuja maksuja koskevat asetukset, päätökset ja säännöt o li saatettava tämän lain mukaisiksi vuoden kuluessa lain voimaantuloista.

Kaupparekisterilaki (129/1978)

Lain 1 §:n 1 momentin mukaan kaupparekisteriin merkitään elinkeinonharjoittajia koskevat ilmoitukset ja tiedonannot sen mukaan kuin tässä laissa säädetään sekä patentti- ja rekisterihallituksen päätöksellä tarkemmin määrätään. Kaupparekisteriä pitää Patentti- ja rekisterihallitus, jota tässä laissa sanotaan rekisteriviranomaiseksi. Pykälän 2 momentin mukaan kaupparekisteriasioissa toimivat maistraatit ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset paikallisviranomaisina siten kun tässä laissa ja muutoin erikseen säädetään. Pykälän 4 momentin mukaan kaupparekisteriin tehdyistä merkinnöistä ja siihen kuuluvista rekisteriviranomaisen tai paikallisviranomaisen hallussa olevista asiakirjoista on jokaisella oikeus saada tietoja.

Valtion maksuperustelaki (150/1992)

Lain 1 §:n 1 momentin mukaan valtion viranomaisten suoritteiden maksullisuuden ja suoritteista perittävien maksujen suuruuden yleisistä perusteista sekä maksujen muista perusteista säädetään tässä laissa.

Maksuperustelain 2 §:n 1 momentin mukaan jos muulla lailla tai laissa olevan valtuutuksen nojalla annetaan tästä laista poikkeavia säännöksiä, noudatetaan niitä tämän lain sijasta.

Lain 3 §:ssä säädetään määritelmistä. Pykälän mukaan tässä laissa tarkoitetaan 1) valtion viranomaisen suoritteella virkatoimia, valtion tuottamia tavaroita ja palveluita sekä muuta toimintaa sekä

2) julkisoikeudellisella suoritteella valtion viranomaisen suoritetta, jonka kysyntä perustuu lakiin tai asetukseen ja jonka tuottamiseen viranomaisella on tosiasiallinen yksinoikeus.

Lain 2 luvussa säädetään suoritteiden maksullisuuden ja maksujen suuruuden yleisistä perusteista.

Lain 4 §:ssä säädetään maksullisista suoritteista. Pykälän 1 momentin mukaan seuraavat suoritteet tulee olla maksullisia, jollei suoritteen maksuttomuudelle ole perusteltua syytä 1) tavarat, jotka valtion viranomainen on tuottanut, 2) palvelut, jotka on tuotettu tilauksesta tai muusta toimeksiannosta, 3) päätökset, jotka on tehty hakemuksesta, 4) käyttöoikeuksien sekä muiden oikeuksien väliaikainen luovuttaminen sekä 5) muu toiminta, milloin suoritteen tuottaminen on seurausta vastaanottajan toimenpiteestä. Pykälän 2 momentin mukaan suoritteen tulee olla maksullinen etenkin silloin, kun myös muu kuin valtion viranomainen tuottaa sitä tai siihen verrattavaa suoritetta maksullisena tai kun suoritteen tuottaminen liittyy vastaanottajan taloudelliseen toimintaan.

Lain 5 §:ssä säädetään maksuttomista suoritteista. Pykälän mukaan seuraavat suoritteet tulee olla maksuttomia, jollei suoritteen maksullisuudelle ole erityistä syytä: 1) suoritteet, joiden tuottamisen ei voida katsoa kohdistuvan suoranaisesti yksittäiseen henkilöön, yritykseen eikä muuten tarkoin rajattuun ryhmään, 2) suoritteet, joiden tarkoituksena on toimeentulon turvaavan etuuden antaminen sekä 3) viranomaisen neuvot, ohjeet, opastus ja tiedottaminen, jos näistä aiheutuu vain vähäisiä kustannuksia.

Lain 6 §:ssä säädetään julkisoikeudellisista suoritteista perittävistä maksuista. Pykälän 1 momentin mukaan julkisoikeudellisesta suoritteesta valtiolle perittävän maksun suuruuden tulee vastata suoritteen tuottamisesta valtiolle aiheutuvien kokonaiskustannusten määrää (omakustannusarvo). Pykälän 2 momentin mukaan yhden tai useamman viranomaisen samanlaatuisista suoritteista voidaan määrätä samansuuruinen maksu silloinkin, kun suoritteen tuottamisesta aiheutuvat kustannukset poikkeavat toisistaan. Tällaisen kiinteän maksun suuruutta määrättäessä on otettava huomioon suoritteiden keskimääräinen kokonaiskustannus. Pykälän 3 momentin mukaan maksu voidaan määrätä perittäväksi yleisesti suoritteen omakustannusarvoa alempana tai jättää kokonaan perimättä, jos siihen terveyden- ja sairaanhoitoon, muihin sosiaalisiin tarkoituksiin, oikeudenhoitoon, ympäristönsuojeluun, koulutustoimintaan tai yleiseen kulttuuritoimintaan liittyvistä tai näihin verrattavista syistä on perusteltua syytä. Erityisestä syystä maksu voidaan määrätä tietyltä ryhmältä perittäväksi suoritteen omakustannusarvoa alempana tai jättää kokonaan perimättä. Erityisestä syystä maksu, joka muuten määrättäisiin suoritteen omakustannusarvoa vastaavaksi, saadaan määrätä tätä korkeammaksi. Pykälän 4 momentin mukaan silloin kun suoritteesta määrätään perittäväksi maksu, peritään vastaava maksu myös valtion viranomaiselta, jollei muuhun menettelyyn ole erityistä syytä. Pykälän 5 momentin mukaan suoritetta tuottavan viranomaisen asiana on huolehtia siitä, ettei suoritteen tuottamisesta aiheudu enempää kustannuksia kuin, mitä suoritteen tarkoituksenmukainen laatutaso edellyttää.

Lain 7 §:ssä säädetään muiden suoritteiden hinnoista. Pykälän 1 momentin mukaan viranomaisen muiden kuin 6 §:ssä tarkoitettujen suoritteiden hinnoista päätetään liiketaloudellisin perustein. Valtion talousarviossa voidaan osoittaa määräraha liiketaloudellisin perustein hinnoiteltujen suoritteiden hintojen alentamiseksi. Pykälän 2 momentin mukaan jos viranomaisella on tosiasiallinen yksinoikeus 1 momentissa tarkoitettun suoritteen tuottamiseen, saadaan suoritteesta perittävä hinta määrätä myös niin, että se vastaa suoritteen omakustannusarvoa. Pykälän 3 momentin mukaan jos viranomainen tuottaa suoritteita määräävässä markkina-asemassa, on suoritteiden hinnoittelussa otettava huomioon kilpailunrajoituksista annetun lain (480/1992) määräävän markkina-aseman väärinkäyttöä koskevat säännökset.

Lain 8 §:ssä säädetään asetuksella säädettävistä asioista ja ministeriön toimivallasta. Pykälän 1 momentin mukaan tasavallan presidentin ja valtioneuvoston yleisistunnon päätösten maksullisuudesta sekä siitä, mistä päätöksestä maksu määrätään omakustannusarvon perusteella ja mitkä hinnoitellaan liiketaloudellisin perustein, säädetään asetuksella. Asetuksella säädetään myös 6 §:n 2 momentissa tarkoitetuista kiinteistä maksuista sekä mistä päätöksestä, millä 6 §:n 3 tai 4 momentissa sanotulla perusteella ja miten maksun suuruus voidaan määrätä päätöksen omakustannusarvosta poiketen. Muissa näitä maksuja koskevissa asioissa toimivalta on asianomaisella ministeriöllä. Ministeriölle tarkoitetaan tässä laissa myös valtioneuvoston kansliaa.

Lain 8 §:n 2 momentin mukaan asianomainen ministeriö päättää, mitkä ministeriön ja hallinnonalan muiden viranomaisten suoritteet tai suoriteryhvät ovat maksullisia ja mistä suoritteesta tai suoriteryhmästä maksu määrätään omakustannusarvon perusteella sekä mitkä suoritteet hinnoitellaan liiketaloudellisin perustein. Pykälän 3 momentin mukaan ministeriö päättää 2 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa myös 6 §:n 2 momentissa tarkoitetuista kiinteistä maksuista sekä mistä suoritteesta tai suoriteryhmästä, millä 6 §:n 3 tai 4 momentissa sanotulla perusteella ja miten maksun suuruus voidaan määrätä suoritteen omakustannusarvosta poiketen. Pykälän 4 momentin mukaan milloin ministeriön ratkaisuvallaltaan muutoin kuuluva asia saatetaan valtioneuvoston yleisistunnon päätettäväksi, päätöksen maksullisuus ja siitä perittävän maksun suuruus määräytyy 1 momentista poiketen sen mukaisesti kuin kysymyksessä olisi ministeriön päätös.

Lain 11 a §:ssä säädetään maksun määräämisestä. Pykälän 1 momentin mukaan maksun määräämistä koskevasta tositteesta tai muusta asiakirjasta on käytävä ilmi säännökset, joihin maksu perustuu. Jos maksun määrääminen perustuu julkisoikeudellisen suoritteen osalta erityiseen laskelmaan, on laskelma liitettävä mukaan. Pykälän 2 momentin mukaan maksun määräämisessä todettu virhe voidaan korjata noudattaen vastaavasti, mitä hallintomenettelylaissa (598/1982) säädetään asia- ja kirjoitusvirheen korjaamisesta. Pykälän 3 momentin mukaan julkisoikeudellista suoritetta koskevan maksun määräämisen yhteydessä on maksun määränneen viranomaisen annettava ohjeet 11 b §:ssä tarkoitettun oikaisukeinon käyttämisestä.

Lain 11 b §:ssä säädetään maksua koskevasta muutoksenhausta. Pykälän 1 momentin mukaan maksuvelvollinen, joka katsoo, että 6 §:ssä tarkoitettusta julkisoikeudellisesta suoritteesta määrätyn maksun määräämisessä on tapahtunut virhe, voi vaatia siihen oikaisua maksun määränneeltä viranomaiselta kuuden kuukauden kuluessa maksun määräämisestä. Oikaisuvaatimuksesta annettuun päätökseen saadaan hakea valittamalla muutosta siltä lääninoikeudelta, jonka tuomiopiirissä maksun määrännyt viranomainen sijaitsee. Valitusaika on 30 päivää luettuna siitä, kun valittaja on saanut tiedon oikaisuvaatimukseen annetusta päätöksestä. Lääninoikeuden päätökseen ei saa valittamalla hakea muutosta. Pykälän 2 momentin mukaan lain 7 §:ssä tarkoitettuja muita suoritteita koskevat maksuriidat käsitellään riita-asiana käräjäoikeudessa.

Patentti- ja rekisterihallituksen suoritteista perittävistä maksuista annettu laki (1032/1992)

Lain 1 §:n mukaan Patentti- ja rekisterihallituksen suoritteista peritään maksuja valtiolle sen mukaan kuin tässä laissa säädetään. Tätä lakia sovelletaan myös sellaiseen Patentti- ja rekisterihallituksen paikallisviranomaisena kaupparekisteriasioissa toimivan viranomaisen tuottamaan suoritteeseen, joka perustuu tai kohdistuu Patentti- ja rekisterihallituksen pitämään rekisteriin tai yritys- ja yhteisötoimijärjestelmään.

Lain 2 §:n mukaan tässä laissa tarkoitetaan 1) suoritteella Patentti- ja rekisterihallituksen tai muun 1 §:ssä tarkoitetun viranomaisen virkatoimia, niiden tuottamia palveluja ja tavaroita sekä muuta toimintaa, 2) julkisoikeudellisella suoritteella Patentti- ja rekisterihallituksen tai muun 1 §:ssä tarkoitetun viranomaisen suoritetta, jonka kysyntä perustuu lakiin tai asetukseen ja jonka tuottamiseen mainituilla viranomaisilla on tosiasiallinen yksinoikeus, 3) suoriteryhmillä kunkin Patentti- ja rekisterihallituksen ylläpitämän rekisterin julkisoikeudellisten suoritteiden muodostamaa kokonaisuutta sekä 4) suoriteryhmäkohtaisella kustannusvastaavuudella Patentti- ja rekisterihallituksen suoriteryhmiiin kuuluvien suoritteiden rekisteröimisestä, voimassapitämisestä sekä rekisterien käytöstä perittävien maksujen kokonaismäärän määrittämisestä siten, että maksujen kokonaismäärä vastaa kyseisen suoriteryhmän ylläpitämisestä valtiolle aiheutuvien kokonaiskustannusten määrää ottaen huomioon mitä 3 §:ssä säädetään.

Lain 3 §:n 1 momentin mukaan julkisoikeudellisesta suoritteesta valtiolle perittävän maksun suuruuden tulee vastata suoritteen tuottamisesta valtiolle aiheutuvien kokonaiskustannusten määrää (omakustannusarvo). Pykälän 2 momentin mukaan edellä 2 §:n 3 kohdassa tarkoitettuihin suoriteryhmiiin kuuluvista suoritteista, kuten rekisteröimisestä, rekisteröintien voimassapitämisestä sekä rekisterien käytöstä perittävien maksujen suuruus määrätään suoriteryhmäkohtaisen kustannusvastaavuuden perusteella. Maksuja määrättäessä otetaan huomioon arvioitu vuosittain jätettävien hakemusten ja ilmoitusten lukumäärä, rekisteritietojen ylläpitäminen ja rekisterien julkisoikeudellinen käyttö sekä tämän pykälän 3 ja 4 momentin säännökset. Tämän momentin mukaan määräytyvät maksut voidaan vahvistaa siten, että maksu on sitä korkeampi, mitä pidemmän ajan rekisteröinti on voimassa.

Pykälän 3 momentin mukaan tässä laissa tarkoitetun viranomaisen tai viranomaisten samanlaatuista suoritteista voidaan määrätä samansuuruinen maksu silloinkin, kun suoritteen tuottamisesta valtiolle aiheutuvat kustannukset poikkeavat toisistaan. Tällaisen kiinteän maksun suuruutta määrättäessä on otettava huomioon suoritteiden keskimääräinen kokonaiskustannus.

Pykälän 4 momentin mukaan teollisuuspoliittisista tai oikeudenhoitoon, uuden suoritteen käyttöönottoon tai rekisteritietojen ajan tasalla pitoon liittyvistä taikka kansainvälisistä sopimuksista tai käytännöstä johtuvista syistä taikka silloin, kun käsitellään säätiölaista (109/1930), yhdistyslaista (503/1989) ja uskonnonvapauslaista (453/2003) johtuvia asioita, maksu voidaan määrätä perittäväksi yleisesti suoritteen omakustannusarvoa alempana tai jättää se kokonaan perimättä. Yhdistyksen rekisteröimistä koskevassa asiassa maksu on määrättävä omakustannusarvoa alempana, jos se on tarpeen yhdistymisvapauden turvaamiseksi. Ennen yhdistyksen rekisteröimistä koskevan maksun määräämistä kauppa- ja teollisuusministeriön on kuultava oikeusministeriötä. Teollisuuspoliittisista taikka kansainvälisistä sopimuksista tai käytännöstä johtuvista tai muista erityisistä syistä maksu, joka muutoin määrättäisiin suoritteen omakustannusarvoa tai suoriteryhmäkohtaista kustannusvastaavuutta vastaavaksi, saadaan määrätä tätä korkeammaksi. (2.2.2007/75)

Lain 4 §:n mukaan Patentti- ja rekisterihallituksen muiden kuin 3 §:ssä tarkoitettujen suoritteiden hinnoista päätetään liiketaloudellisin perustein. Valtion talousarviossa voidaan osoittaa määräraha liiketaloudellisin perustein hinnoiteltujen suoritteiden hintojen alentamiseksi.

Lain 5 §:n 1 momentin mukaan kauppa- ja teollisuusministeriö päättää noudattaen mitä valtion maksuperustelaisissa (150/92) säädetään, mitkä Patentti- ja rekisterihallituksen ja 1 §:ssä tarkoitetun muun viranomaisen suoritteet tai suoriteryhmät ovat maksullisia ja mistä suoritteesta tai suoriteryhmästä maksu määrätään omakustannusarvon, mistä suoriteryhmäkohtaisen kustannusvastaavuuden perusteella ja mistä liiketaloudellisin perustein. Pykälän 2 momentin mukaan kauppa- ja teollisuusministe-

riö päättää myös 3 §:n 3 momentissa tarkoitetuista kiinteistä maksuista. Lisäksi ministeriö päättää, mistä suoritteesta tai suoriteryhmästä ja millä 3 §:n 4 momentissa sanotulla perusteella sekä miten maksun suuruus voidaan määrätä suoritteen omakustannusarvosta tai suoriteryhmäkohtaisesta kustannusvastaavuudesta poiketen.

Työ- ja elinkeinoministeriön Patentti- ja rekisterihallituksen maksullisista suoritteista annettuasetus (1085/2009)

Tällä asetuksella kumottiin kauppa- ja teollisuusministeriön asetus Patentti- ja rekisterihallituksen maksullisista suoritteista (201/2007), joka oli voimassa 31.12.2009. Uusi asetus tuli voimaan 1.1.2010 ja on voimassa 31.12.2012 saakka.

Asetuksen 1 §:n 1 momentin mukaan Patentti- ja rekisterihallituksen julkisoikeudellisista suoritteista perittävät maksut määräytyvät suoriteryhmäkohtaisen kustannusvastaavuuden perusteella Patentti- ja rekisterihallituksen suoritteista perittävistä maksuista annetun lain 2 ja 3 §:n mukaisesti. Pykälän 2 momentin mukaan suoriteryhmän muodostavat Patentti- ja rekisterihallituksen maksuista annetun lain 2 §:n 3 kohdan määritelmän mukaiset seuraavat julkisoikeudellisten suoritteiden kokonaisuudet 1) patenttiasiat, 2) hyödyllisyysmalliasiat, 3) integroidun piirin piirimalliasiat, 4) patenttiasiamiesrekisteriasiat, 5) kaupparekisteriasiat, 6) tavaramerkkiasiat, 7) mallioikeusasiat, 8) yritys kiinnitysasiat, 9) säätiöasiat 10) yhdistysasiat sekä 11) uskonnollisia yhdyskuntia koskevat asiat.

Asetuksen 2 §:n mukaan Patentti- ja rekisterihallituksen suoritteista perittävistä maksuista annetun lain 3 §:n 4 momentissa tarkoitettuja suoritteita, joista Patentti- ja rekisterihallitus perii suoritteen omakustannusarvoa alhaisemman maksun, ovat seuraavat suoritteet taikka suoriteryhmät: 1) valitusasiat, 2) säätiöasiat, 3) yhdistysasiat sekä 4) uskonnollisia yhdyskuntia koskevat asiat.

Asetuksen 3 §:n mukaan Patentti- ja rekisterihallituksen suoritteista perittävistä maksuista annetun lain 3 §:n 4 momentissa tarkoitettuja suoritteita, joista Patentti- ja rekisterihallitus jättää maksun perimättä, ovat 1) Patentti- ja rekisterihallituksen rekistereihin merkittyjen oikeuksien lakkaamisilmoitukset, 2) viranomaisen lähettämän tiedonannon merkitseminen Patentti- ja rekisterihallituksen pitämiin rekistereihin, 3) Patentti- ja rekisterihallituksen antamat vastaanottotodistukset, 4) tilinpäätöstietojen julkistaminen, 5) osoitteenmuutoksen merkitseminen Patentti- ja rekisterihallituksen ylläpitämiin rekistereihin, 6) elinkeinotoiminnan lopettamista tai yhteisön purkautumista koskeva ilmoitus Patentti- ja rekisterihallituksen rekisteriin sekä niihin liittyvät lopputilitysilmoitukset, 7) jäljennös yhtiöjärjestyksestä, säännöistä ja yhtiösopimuksesta sekä ote kaupparekisteristä, jotka Patentti- ja rekisterihallitus antaa perus- tai muutosilmoituksen rekisteröinnin yhteydessä, 8) yritys kiinnityksen kuolettaminen, 9) henkilön omaa eroa koskeva ilmoitus, joka perustuu todettuun rekisterimerkintärikokseen, 10) perustamisluvan saaneen säätiön rekisteröinti, 11) valtuuskuntaa tai muuta sellaista säätiölain (109/30) 10 b §:n tarkoittamaa toimielintä koskeva muutos sekä 12) patenttityhteistyösopimuksen sääntöjen 44.3(b), 45bis.7(c) ja 71.2(b) mukaiset viitejulkaisujen kopiot ensimmäisen kopio-sarjan osalta.

Asetuksen 4 §:n mukaan Patentti- ja rekisterihallituksen suoritteista perittävistä maksuista annetun lain 4 §:ssä tarkoitettuja suoritteita, jotka Patentti- ja rekisterihallitus hinnoittelee liiketaloudellisin perustein, ovat seuraavat tilauksesta toimitettavat tai saatavilla olevat suoritteet 1) selvitykset ja tutkimukset, 2) koulutus- ja konsultointipalvelut, 3) julkaisut, 4) jäljenteet, 5) rekisteri- ja tietokantapalvelut, 6) Patentti- ja rekisterihallituksen hallinnassa olevien laitteiden ja tilojen käyttö sekä 7) muut tilaukseen tai toimeksiantoon perustuvat palvelut ja suoritteet. Pykälän 2 momentin mukaan viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 34 §:n 2 momentissa tarkoitettusta tiedon esille ha-

kemisestä sekä saman lain 34 §:n 3 momentissa tarkoitettujen kopioiden ja tulosteiden antamisesta perittävästä maksuista päättää Patentti- ja rekisterihallitus ottaen huomioon, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 34 §:ssä säädetään.

Asetuksen 5 §:n mukaan pykälissä 1 ja 2 tarkoitetut maksut sisältyvät tämän asetuksen liitteenä olevaan taulukkoon.

Asetuksen liitteenä olevan maksutaulukon 10 §:n mukaan muun ohella kaupparekisteriasioissatilin päätösasiakirjat (yksi tilikausi) maksavat 13 euroa.